RWS
RECHT OP WAARDIG STERVEN

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Verschijnt driemaandelijks
januari, februari, maart 2018
P708387

Betaling Lidgeld 2018!

Zie pag. 7

RWS vzw
pluralistische vereniging
Italiëlei 153, 2000 Antwerpen - jaargang 35, nummer 151

Christine Van Broeckhoven,
Meter van RWS

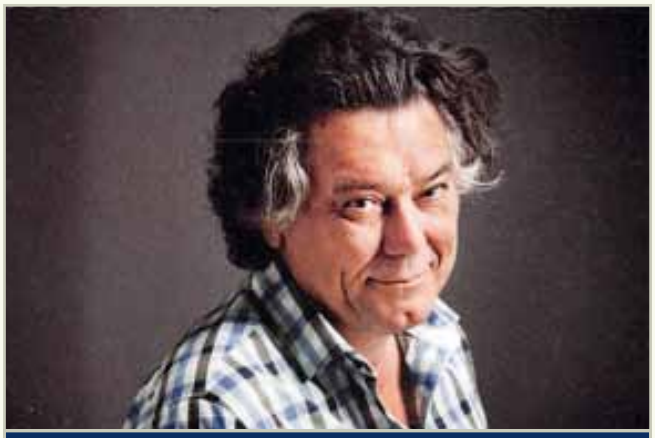

Johan Verminnen,
Peter van RWS

"Ik ben een wetenschapper in hart en nieren. Voor mij is het leven een continu leerproces, elke dag begin ik opnieuw aan een ontdekkingsreis."

"Vanuit de stilte van mijn dorp werk ik steeds verder aan nieuwe liedjes en teksten..."

Waarvoor staat Recht op Waardig Sterven vzw?

Recht op Waardig Sterven is een belangenvereniging die in 1983 werd opgericht door o.a. stichtervoorzitter, wijlen Léon Favyts.
Aan de vergadertafel van RWS zag LEIF het levenslicht in 2003 dat werd gestart als een opleidingsinitiatief voor artsen en later voor alle zorgverleners.

RWS zet zich in voor behoud, verbetering en samen brengen van de Belgische wetten betreffende stervensbegeleiding en overlijden, euthanasie, patiëntenrechten, palliatieve zorg, orgaandonatie en teraardebestelling.

Ook naar mensen met problemen rond dementie en levensmoeheid moet geluisterd worden.

RWS wil zich blijven profileren als pionier en volwaardig gesprekspartner in onderhandelingen en besprekingen.

Iedere burger met vragen over levenstestament, wilsverklaring, stervensbegeleiding of overlijden, niet alleen in de laatste levensfase, kan bij ons terecht voor informatie en de nodige documenten.

Word je lid van onze vereniging dan steun je onze acties en krijg je daadwerkelijke hulp:

- bij het registreren, archiveren en vernieuwen van jouw levenstestament en wilsverklaring inzake euthanasie,
- bij contacten met je behandelende artsen.

Je ontvangt een lidkaart. Deze kan je bij je identiteitskaart bewaren zodat men snel alle nodige informatie kan terugvinden.

Recht op Waardig Sterven bestaat al meer dan 30 jaar en is pionier van de huidige euthanasiewetgeving. Sinds 1983 bieden wij administratieve hulp, ondersteuning en bijstand bij alle levenseindebeslissingen.
Blijf niet met je vragen zitten!
Wens je meer informatie over levenseinde of stervenshulp? Aarzel niet en kom naar één van onze vraagmomenten.

Contacteer ons
Tijdens de kantooruren op het nummer 03 272 51 63
of
Kom tijdens de permanentiedagen langs in ons kantoor te Antwerpen.
Daarvoor hoef je geen lid te zijn en geen afspraak te maken!
Zie ook op **www.rws.be**

RWS

Recht op Waardig Sterven vzw
Italiëlei 153
2000 Antwerpen

Tel: 03 272 51 63
E-mail: info@rws.be
www.rws.be

Bank
IBAN: BE19 3200 2641 7012
BIC: BBRUBEBB

Bestuur
dr. Marc Van Hoey, voorzitter
Rita Goeminne, ondervoorzitter
Fanny Favyts, secretaris
Marc Van Ryckeghem, penningmeester
dr. Marc Cosyns, Jacqueline Simon,
Anne-Marie Claus, David Lambrechts, Lynn Van Hoey

Controle der rekeningen
Walter Decoene

Redactieraad
Eindredactie
Marc Van Hoey
Redactieraad
Romain De Clercq, Mireille Fourneau, Rita Goeminne,
Elka Joris, Gaby Swerts, Ludo Van Tilborgh,
Mieke Versées
E-mail: redactieraad@rws.be
Foto's
Mieke Versées

Verantwoordelijke uitgever
Marc Van Hoey
Italiëlei 153
2000 Antwerpen
Ondertekende artikels vallen onder de
verantwoordelijkheid van de auteurs

Vormgeving & druk
Lay-out en druk: www.dewrikker.be
Lay-out cover: Caroline Fornhoff Creative

Deadlines
Teksten, foto's en illustraties inzenden vóór:
1 december voor nr 1 - jan-feb-maa
1 maart voor nr 2 - apr-mei-jun
1 juni voor nr 3 - jul-aug-sep
1 september voor nr 4 - okt-nov-dec

Gedrukt op 100 % gerecycleerd en chloorvrij
gebleekt papier

ISSN: 2031-8960

In dit nummer

Betaling lidgeld 2018 vóór 31 maart!

2 • Waarvoor staat Recht op Waardig Sterven vzw?
4 • Gedicht 'Winter'
5 • Woordje van de voorzitter
6 • Secretariaat en permanenties
7 • Hernieuwing lidmaatschap 2018 – overschrijvingsformulier
9 • Prikbord
10 • RWS prijs "Léon Favyts -Hugo Van den Enden"
13 • Palliatieve sedatie en een mogelijk wettelijke regeling: terug naar af . . . ?
14 • Theatervoorstelling: Euthanasie met Barbara en Stefanie
16 • Activiteiten RWS
18 • Lezersinzending Patiëntenrechten
19 • Woordzoeker
19 • Inschrijfformulier 'IK WORD LID VAN RWS'
20 • Lezersbrief
21 • Agenda lezingen
22 • Zelfdoding in de pers
23 • Artsenkrant - opiniestuk
25 • Boeken & documenten
26 • Nuttige adressen
27 • Permanentie te Antwerpen

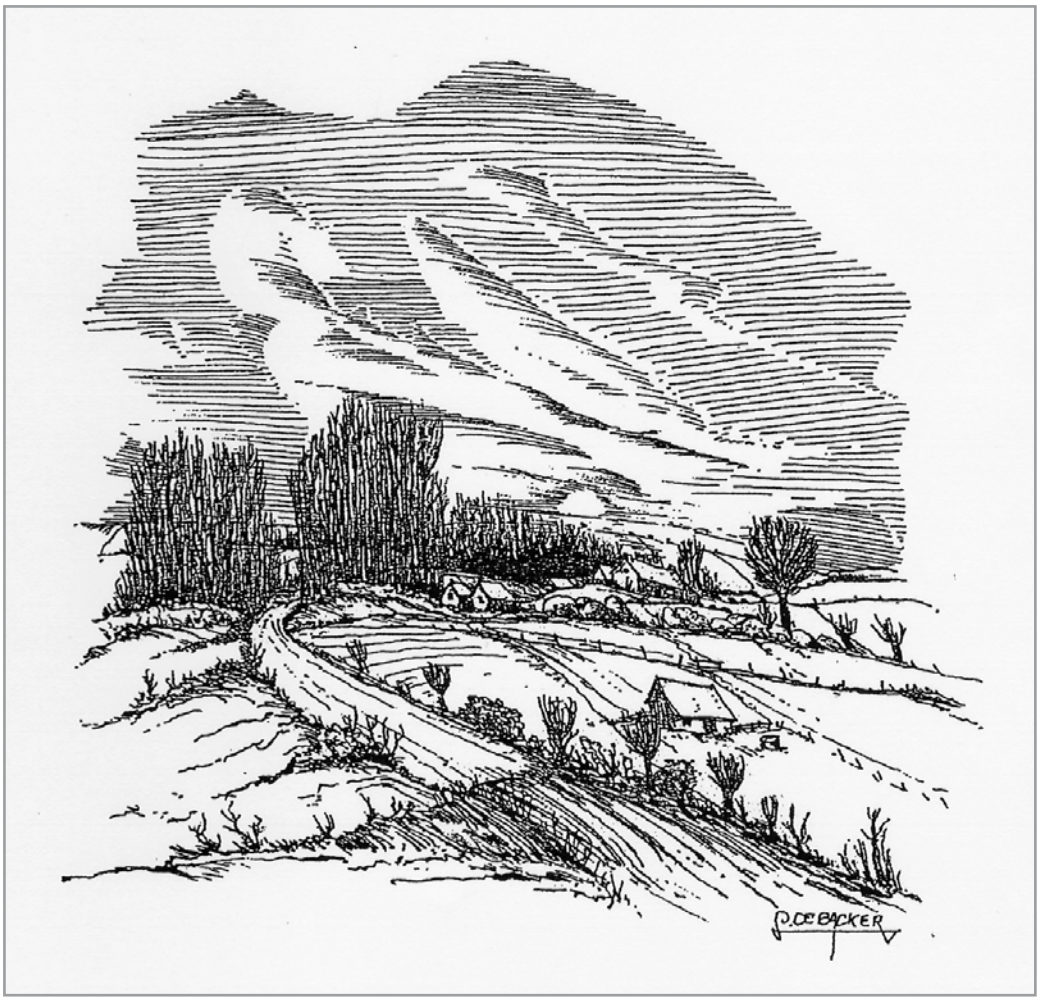

Winter

Het roodborstje zoekt
wat lekkers in mijn tuintje
heerlijk avondrood

Een verdwaalde mus
bij het oude keukenraam
zonder GPS

Langs een besneeuwd bospad
een vroege bosanemoon
een sprankeltje hoop

Jozef Vandromme

Woordje van de voorzitter

Vrienden, sympathisanten, leden en collega's,

Donkere dagen kondigen zich aan, dagen van weinig licht maar met veel gezelligheid en feestelijkheden.

Een uitstekende periode om te lezen. Het kwartaalblad van uw vereniging kan daarin hopelijk een plaats vinden. Er staan voldoende onderwerpen in die tegemoet komen aan uw belangstelling. In de vorige editie eerde ik al de vele medewerkers en bestuurders, dit keer wil ik toch uitdrukkelijk dank zeggen aan de noeste werkers van de redactieraad van ons blad. Zij gaan op pad om interviews af te nemen, verzamelen artikels in de pers, zoeken reacties her en der en manen ook de voorzitter aan om zijn werk tijdig binnen te brengen. Het resultaat is telkens "af". U vindt in ons tijdschrift degelijke teksten, mooie foto's en nuttige informatie.

We zetten alweer een kaarsje bij op de taart want in 2018 bestaat Recht op Waardig Sterven 35 jaar. Een verjaardag die we in de kijker willen plaatsen. In 1983 stichtten Léon Favyts en prof. Hugo Van den Enden de vereniging RWS. Om beide stichters te herdenken looft RWS de prijs "Léon Favyts-Hugo Van den Enden" uit, een wedstrijd voor studenten bachelor- en masteropleidingen. Zij kunnen een eindwerk indienen met als onderwerp "levenseindebeslissingen". Een multidisciplinaire jury zal dit eindwerk beoordelen. Voorwaarden en reglementen kan u in dit blad en op de website lezen. De proclamatie met feestelijke zitting zal plaats hebben op 2 november, op de "internationale dag Right to Die". Wij houden u allen op de hoogte van het waar en hoe.

De meningen over het "voltooid leven" blijven verdeeld. Gaat het enkel over levensmoeheid of gaat het ook over een leven dat iemand als voltooid, als "af" beschouwd? We moeten hierover in debat durven gaan. Dat doet RWS op 28 mei, op onze jaarlijkse "Dag van Waardig Sterven en Euthanasie" in de UAntwerpen Sprekers uit binnen- en buitenland zullen over dit thema hun visie brengen. RWS zorgt voor navormingsuren voor gezondheidswerkers en artsen.

Op zaterdag 9 juni 2018 hebben we de wettelijk verplichte algemene vergadering. Deze heeft net zoals de voorbije jaren plaats in de burelen op de Italiëlei 153 en start om 11.30 u.

Noteer deze datums alvast en zorg dat ook u erbij bent.

Er beweegt weer wat in de wereld van het levenseinde. Enkele weken geleden was er de commotie rond de levenseindepil in Nederland en nu komt de Minister van Volksgezondheid met het voorstel om een wettelijk kader te creëren voor palliatieve sedatie. Hierover is het laatste woord nog niet gezegd en wij raden iedereen aan op tijd ook zijn stem te laten horen. Reageer op onze website www.rws.be, reageer op Facebook van RWS of schrijf uw mening in het kwartaalblad of aan de pers. Het kan niet zijn dat nog meer wetten de vrijheid van patiënt en arts nog verder aan banden zullen leggen. Zal men straks het toedienen van pijnmedicatie of stoppen met behandelen ook laten beoordelen door een zogenaamd neutrale nationale commissie?

Beste mensen, ik hoop dat u allen fijne feestdagen doormaakt en ik wens u een goed 2018!

Uw voorzitter,
dr. Marc Van Hoey

Gedicht

2018

Het nieuwe jaar rolt
zijn dagen weer uit,
onbeschreven en uitnodigend
voor plannen en verrassing,
voor warmte en vriendschap,
een lach, een traan

Het nieuwe jaar rolt
zijn dagen weer uit
Kleur het op z'n mooist

Mieke Versées

Secretariaat

RWS is er voor iedereen, al bijna 35 jaar!
Aarzel niet om hulp of informatie te vragen

Trees de Kind
Administratief coördinator

Openingsuren secretariaat :
Enkel voor **telefonische** contacten via onze administratieve coördinator:
- dinsdag van 09.00 tot 12.30 u.
- vrijdag van 09.00 tot 12.30 u.

Tel 03 272 51 63 - info@rws.be - www.rws.be

Persoonlijke contacten kunnen enkel tijdens onze **permanenties**!
Om de coördinator de kans te geven haar werk snel uit te voeren, zullen de telefoons de rest van de week opgenomen worden door een medewerker van RWS. Telefoneren kan dus de hele week 24/7. Maar liefst tijdens de kantooruren en niet 's avonds of op zondag! Voor héél dringende gevallen kan er natuurlijk een uitzondering gemaakt worden.

De coördinator heeft enkele vriendelijke vragen!
Als u om één of andere reden een brief of een mail stuurt naar de coördinator, vermeld dan bij uw adres ook uw lidnummer. Voor de coördinator is het dan een koud kunstje om uw gegevens snel op te sporen in de ledenlijst. Dat bespaart haar veel tijd, die zij écht wel nodig heeft om de vele telefoons te beantwoorden, de inschrijving van nieuwe leden uit te voeren, nieuw-gevraagde documenten en nieuwe 'mijn levenseindekaart'-en te verzenden en jaarkaarten te bezorgen. Dat lidnummer vindt u op het etiket dat op het kwartaalblad kleeft boven het adres. Vergeet het ook niet in te vullen op uw Jaarkaart!

Wilt u telefonisch contact nemen met de coördinator, hou dan uw lidnummer al klaar. De coördinator zal daar zeker naar vragen!

Ook op de overschrijvingen waarmee u betalingen doet aan RWS, is het nodig te vermelden waarvoor die storting gebeurt :
- vermeld steeds alle namen van de personen voor wie betaald wordt en voeg er altijd hun lidnummer bij;
- laat ook weten wat de bedoeling is van de overschrijving. Bijvoorbeeld 'lidgeld', 'inschrijving bepaald evenement', 'bestelling DVD of boek' enzovoort.

Die zaken kunt u onderaan de overschrijving vermelden bij 'Vrije mededeling'.

Hou de overschrijvingen ook 'gescheiden': betaal met een afzonderlijke overschrijving voor elke soort bestelling of betalen van uw lidgeld.
U hoeft uw documenten niet aangetekend te verzenden. U kunt die met een gewone postzegel opsturen!

Permanenties

Tijdens de permanenties zijn er één bestuurslid en een aantal goed opgeleide vrijwilligers van RWS aanwezig. Zij zijn graag bereid u algemene informatie te geven over RWS en de voordelen van een lidmaatschap. U kan er de nodige formulieren bekomen of inleveren om te archiveren en u wordt, indien gewenst, geholpen met het invullen van de documenten (levenstestament/wilsverklaring). U kan terecht met al uw vragen over het levenseinde, de wetgeving met betrekking tot euthanasie en patiëntenrechten, enzovoort. Op feestdagen is er geen permanentie.

ANTWERPEN

WAAR
Italiëlei 153, Antwerpen

WANNEER
elke eerste en derde donderdag van de maand
van 14.00 tot 16.00 u.

TURNHOUT

WAAR
Het Huis van de Mens, Begijnenstraat 53, Turnhout

WANNEER
Enkel op afspraak! Bel naar onze coördinator Trees de Kind (03 272 51 63) tijdens de openingsuren (di en vr tussen 09.00 en 12.30 u.) van het secretariaat te Antwerpen en zij regelt het verder.

MECHELEN

WAAR
Vrijzinnig Centrum DE SCHAKEL Mechelen
Steenweg 32, Mechelen

WANNEER
Enkel op afspraak! Bel naar onze coördinator Trees de Kind (03 272 51 63) tijdens de openingsuren (di en vr tussen 09.00 en 12.30 u.) van het secretariaat te Antwerpen en zij regelt het verder.

RWS

RECHT OP WAARDIG STERVEN

Hernieuwing lidmaatschap 2018

Het levenstestament (wilsverklaring betreffende de behandeling, 'negatieve' wilsverklaring, voorafgaande zorgplanning) wordt door RWS geregistreerd, samen met de wilsverklaring inzake euthanasie. De gemeentebesturen registreren enkel de euthanasievraag.

Het verenigingsjaar loopt van 1 januari tot 31 december. U wordt vriendelijk verzocht het lidgeld te betalen **vóór 31 maart 2018**, ongeacht de datum van de eerste aansluiting.

Uw lidmaatschap wordt hernieuwd mits overschrijving van € 20 voor één RWS-lid, € 40 voor twee RWS-leden op hetzelfde adres, € 50 voor drie RWS-leden of meer op hetzelfde adres.

Gelieve het bedrag te storten op rekening **BE19 3200 2641 7012** van vzw RWS, Italiëlei 153, 2000 Antwerpen met vermelding van 'lidmaatschap 2018' gevolgd door de namen en lidnummers van alle personen waarvoor het lidgeld betaald wordt.

U kan ook gebruik maken van het overschrijvingsformulier dat u hieronder vindt en dat u aan uw bank of postkantoor kan overhandigen (niet naar RWS versturen a.u.b.!).

Nieuwe leden vanaf 1 december 2017 worden automatisch ingeschreven voor 2018 en hoeven geen storting meer te doen.
Na ontvangst van uw lidgeld sturen wij u het RWS-pasje (voor nieuwe leden) en de Jaarkaart 2018.

Handtekening(en)

OVERSCHRIJVINGSOPDRACHT

02

Bij invulling met de hand, één HOOFDLETTER of cijfer in zwart (of blauw) per vakje

Gewenste uitvoeringsdatum in de toekomst

Bedrag EUR , CENT

Rekening opdrachtgever (IBAN)

Naam en adres opdrachtgever

T

Rekening begunstigde (IBAN) BE19 3200 2641 7012

BIC begunstigde BBRUBEBB

Naam en adres begunstigde
RWS
ITALIËLEI 153
2000 ANTWERPEN

Mededeling LIDNR

BLIJF ER NIET MEE ZITTEN

Voor je vragen over levenseinde en euthanasie kan je terecht tijdens de

RWS-PERMANENTIE

ANTWERPEN

WAAR
Italiëlei 153, Antwerpen

WANNEER
elke eerste en derde donderdag van de maand
van 14.00 tot 16.00 u.

TURNHOUT

WAAR
Het Huis van de Mens, Begijnenstraat 53, Turnhout

WANNEER
Enkel op afspraak! Bel naar onze coördinator Trees de Kind (03 272 51 63) tijdens de openingsuren (di en vr tussen 09.00 en 12.30 u.) van het secretariaat te Antwerpen en zij regelt het verder.

MECHELEN

WAAR
Vrijzinnig Centrum DE SCHAKEL Mechelen
Steenweg 32, Mechelen

WANNEER
Enkel op afspraak! Bel naar onze coördinator Trees de Kind (03 272 51 63) tijdens de openingsuren (di en vr tussen 09.00 en 12.30 u.) van het secretariaat te Antwerpen en zij regelt het verder.

RWS
RECHT OP WAARDIG STERVEN

T: 03 272 51 63
info@rws.be

www.rws.be

BEREIKBAARHEID RWS-KANTOOR!

Door de grootse werken aan de Leien verandert er voortdurend wat aan busroutes en dus ook aan hun haltes! Zo kunt u bijvoorbeeld bus 17 nog wel nemen aan het Centraal-station richting Vondelstraat maar de halte bevindt zich tijdelijk aan het St-Jansplein. Veel verschil is het niet maar… u moet het wel weten!
Toch zijn de wisselingen soms zo ingrijpend en tijdelijk dat u toch best vooraf thuis eens opzoekt welke de laatste wijzigingen zijn bij De Lijn vóór u tot bij ons in het kantoor komt!

LIDGELD! LIDGELD! LIDGELD!

Op pag. 7 vindt u een overschrijvingsformulier mét de nodige gegevens. En inderdaad: het is weer tijd om aan het lidgeld te denken. Omwille van aanpassingen aan het digitale tijdperk én boekhoudkundige vernieuwingen, dringt de penningmeester van RWS erop aan dat het storten van het jaarlijkse lidgeld tussen 1 januari 2018 en 31 maart 2018 gebeurt.

DAG VAN EUTHANASIE EN WAARDIG STERVEN

De dag van 28 mei heeft plaats op maandagnamiddag van 13.00 tot 18.00 u. in de Stadscampus UA met als onderwerp 'Voltooid leven'. Noteer de datum alvast in uw agenda! Meer info in ons volgend kwartaalblad.

GEEN KWARTAALBLAD ONTVANGEN?

Bent u lid en heeft u toch geen kwartaalblad ontvangen? Bel dan even naar onze coördinator Trees de Kind (zie openingsuren van het secretariaat op pag. 4). Zij stuurt het u dan op.
Wij verzoeken u ook met aandrang RWS te verwittigen bij verhuizen of overlijden zodat we het adressenbestand kunnen aanpassen. Alvast bedankt!

DE RWS-TELEFOON

Een kennismaking met **03 272 51 63**: het telefoonnummer van RWS.
Dat nummer is gekend. Het staat op onze informatiefolders, op de website en op ons briefpapier. Inderdaad, via het nummer 03 272 51 63 kan u terecht bij RWS, Italiëlei 153 te Antwerpen. Onze administratieve coördinator/secretaresse Trees de Kind, staat u te woord elke dinsdag- en vrijdagvoormiddag tussen 09.00 en 12.30 u. en dit op normale werkdagen. Zij beantwoordt vragen omtrent informatie over nieuwe aansluitingen, het betalen van lidgeld, de verstreken termijn van de wilsverklaring van leden, de vraag naar nieuwe documenten e.a. Kortom alles wat de administratie betreft maar ook vragen over voordrachten, colloquia en allerhande acties kan zij beantwoorden. Uiteraard kan u de meeste informatie vinden op onze website www.rws.be of u kan steeds mailen naar info@rws.be.

Na deze vaste tijdstippen (dinsdag- en vrijdagvoormiddag tussen 09.00 en 12.30 u.) wordt de RWS telefoon overgenomen door een vrijwillige medewerker. RWS heeft een ploeg van 5 vrijwilligers die 24 op 24 u. de telefoon bedienen.
Bea, Annemie, Ludo, Marc en Rita, staan om beurt via de telefoon ter beschikking van leden en niet leden met een dringende vraag. Dringende vragen kunnen gaan over het geven van advies bij : "Wat moeten we doen, de dokter wil ons niet helpen, wat nu, we zijn met alles in orde en toch…?" enz…

Er zijn oproepen van mensen die via andere instanties al meerdere keren geen juiste informatie kregen, die "van het kastje naar de muur" gestuurd werden en die vage beloftes kregen. De vrijwilligers luisteren en wijzen de weg. Toch kunnen zij niet op alle telefoontjes met voldoende kennis van zaken reageren. Zij zijn geen hulpverleners in de strikte zin van het woord. Als het gaat om oproepen die om een specifieke uitleg vragen, bijvoorbeeld medische vragen, vragen over medicatie, mensen die een luisterend oor nodig hebben, mensen die psychische begeleiding zouden kunnen gebruiken, dan verwijzen zij onmiddellijk door naar de gepaste hulpverlening. Er zijn verschillende organisaties die kunnen ingaan op diverse noodoproepen zoals Tele-Onthaal, de Zelfmoordlijn, een geestelijk verzorger of een centrum waar mensen terecht kunnen voor psychische bijstand.
De vrijwillige "telefonisten" van RWS zijn steeds bereid om hulp te verlenen of tussen te komen voor zover het in hun mogelijkheid ligt, voor zover zij hun bevoegdheden niet overschrijden.

MEDIBLING

Op 26/09/2017 is Medibling te Herentals door de rechtbank in Antwerpen failliet verklaard. RWS heeft een advocaat aangesteld en onderneemt juridische stappen.

35

1983 - 2018

PRIJS "Léon Favyts - Hugo Van den Enden"

1. **Doel**
   Een bachelor- of master thesis/eindwerk met als breed onderwerp "Het maatschappelijk aanvaard waardig sterven, levenseindebeslissingen en de relevantie naar de samenleving".
   (strikte Wetenschap is geen primordiaal gegeven).

2. **Wie kan deelnemen?**
   Alle eerder genoemde thesissen, bachelor of master, maximum twee jaar oud, door studenten die hun eindwerk hierover maakten. Ook eindwerken, gemaakt voor door de Belgische Staat erkende opleidingen, komen in aanmerking.

3. **De werken dienen in tweevoud aan de RWS-zetel gestuurd vóór 15 juli van elk kalenderjaar.**
   Ze zijn geschreven in Engels of Nederlands, terwijl er een bondige duidelijke samenvatting van 1 kwartoblad moet worden bijgevoegd in beide talen. De proefschriften worden digitaal aangeleverd via het secretariaat info@rws.be.

4. **Kandidaturen worden kenbaar gemaakt via hogescholen en universiteiten, sociale media en websites.**

5. **De pluri-disciplinaire jury onder voorzitterschap van een RWS-bestuurder zal oordelen op individuele evaluatie zonder deliberatie. De werken worden geanonimiseerd aan de juryleden verstrekt. Daarna volgt de nominatieve telling van de punten.**

6. **Tegen de beslissing van de jury is geen bezwaar mogelijk.**

7. **De Raad van Bestuur stelt de waarde van de prijs vast.**

8. **De prijs wordt bekendgemaakt en uitgereikt op 2 november van elk jaar, dit ter gelegenheid van de internationale dag Right to Die.**

9. **Proclamatie. De beste drie werken worden via een korte presentatie voorgesteld door de auteurs.**

10. **De ingediende werken blijven bezit van RWS, ook als ze voor andere prijzen ingediend zijn.**

11. **RWS mag in overleg met de auteurs het volledig werk of delen hiervan gebruiken in publicaties.**

Wie was Léon Favyts?

Deze tekst werd gepubliceerd in het kwartaalblad van maart 2013.

30 jaar RWS - Léon Favyts

Samen met mijn echtgenote, Jacqueline Simon, en een bevriende arts hebben we in december 1983 "Recht op Waardig Sterven" opgericht als pluralistische vereniging zonder winstbejag. Een dag later werd dit vermeld in de pers.

Twee dagen later kregen we de onschatbare steun en medewerking van prof. dr. Hugo Van den Enden. Hugo was ethicus en schreef honderden pagina's ter verantwoording van een wetswijziging ter zake. Hij heeft de wetswijziging gelukkig nog mogen meemaken.
Buiten Hugo kregen we ook de bijzonder gewaardeerde steun van dhr. Flor Fischer. Flor was een R.K. priester en bleef een actief bestuurslid tot aan zijn dood.
Natuurlijk mogen we Liva Thuet niet vergeten. Liva werd bestuurslid in maart '93 en bleef dat tot haar overlijden in maart 2012. Liva gaf vaak voordrachten in het Gentse, het Vlaamse land en aan zee. Bescheidenheid was haar grote troef maar tegelijk was haar optreden en taalvaardigheid een sterke eigenschap. Bijna 20 jaar heeft Liva mee gevochten voor een waardig sterven. In 2002 heeft ze mee genoten van het tot stand komen van de euthanasiewet.

En dan was er ook nog Mario Verstraete, bestuurslid van april '98 tot einde september 2002. Mario bleef actief tot het einde, en zijn media inzet heeft in korte tijd meer bereikt dan jarenlange –theoretisch onweerlegbare argumenten. Mario heeft zijn eigen aftakelingsproces geënsceneerd met in acht name van de letter van de nieuwe euthanasie - regeling. Dat heeft hem nog drie bijkomende maanden wachttijd opgeleverd, maar hij had het er voor over. Bedankt voor je moed, Mario.

We zijn ook trots op het mee opstarten van LEIF, dat door RWS moreel en financieel werd gesteund vanaf 2003 en dat intussen is uitgegroeid tot een zelfstandig forum.

Die nieuwe euthanasiewet hebben wij voornamelijk te danken aan de dames en heren Mahoux, Leduc, Monfils, Vanlerberghe, Nagy en De Roeck die de wet hebben ingediend. Ze werd gepubliceerd in het Staatsblad van 22.06.2002.

Ook op artistiek vlak kregen we steun: Frans Buyens schreef "Minder dood dan de anderen". Lydia Chagoll verfilmde dit autobiografisch verhaal. Erica Chaffart zorgde voor de illustraties van het boek "Van taboe tot recht". Kurt Defrancq bracht ons "de buitenkant van meneer Jules" naar de succesnovelle van Diane Broeckhoven. Prof.dr. Hugo Benoy, van het Poesjkin Centrum Antwerpen, bezorgde eveneens medewerking. Marc Cosyns en Alexander Decommere brachten op 26/01/2013 de aangrijpende documentaire " End Credits " - met de financiële steun van RWS.

In 1991 kreeg RWS de Geuzenprijs van 't zal wel gaan. Met dank aan Tom Lanoye. RWS publiceerde ook een handleiding voor vrijwillige milde dood. Die brochure leidde echter tot een ongewenst neveneffect: het vervangen van alle barbituraten door benzodiazepines, die niet geschikt zijn voor zelfdoding. De brochure werd dus niet meer herdrukt.
En, per slot, nog enkele dankwoordjes voor Simone Van Aelst, medestichter van 'Vonkel', voor Staf De Wilde die regelmatig interessante teksten bezorgt voor het kwartaalblad, voor de vorige lay-out mensen (o.m. Koen Duys, Sven Claessens & De Wrikker), voor Joyce Bloch – Hakker's dichterstalent, voor ADMD – Franstalig België en voor de buitenlandse verenigingen, NVVE, de Einder, de Stichting Vrijwillig Leven, ADMD – Luxemburg, ADMD – Frankrijk, waar we steeds goede betrekkingen mee onderhielden.
Na dertig jaar activiteit heb ik besloten de fakkel over te dragen. Ik verheug me over de beslissing van dr. Marc Van Hoey om het werk over te nemen en de vereniging verder te ontwikkelen. Ik beschreef de geschiedenis, Marc schrijft nu voor de toekomst. Bedankt, Marc. Mijn dank eveneens aan alle bestuursleden, oudere en recente, die Marc blijven helpen en bijstaan. Mijn dank uiteindelijk aan onze 6500 leden, zonder wie al het vorige niet mogelijk was geweest. ■

Léon Favyts

Wie was Hugo Van den Enden?

(tekst Nieuwsblad 23/01/2007)

Hij was verbonden aan de Gentse Universiteit als hoogleraar wijsbegeerte, ideologiestudie en ethiek. Sinds 2003 was hij met emeritaat. Prof. Van den Enden kreeg vooral bekendheid om zijn engagement in de organisatie Recht op Waardig Sterven.
Prof. Van den Enden werd in 1938 in Antwerpen geboren, studeerde Germaanse Filologie en Wijsbegeerte aan de Gentse universiteit. In 1964 werd hij er assistent, in 1991 hoogleraar. Hij is overleden door hartproblemen.

Recht op Waardig Sterven werd in 1983 door Léon Favyts opgericht, van bij het begin was Hugo Van den Enden er vicevoorzitter. „Hij ijverde voor de autonomie van mensen om een milde dood te kunnen vragen en was pleitbezorger voor een wetgevend initiatief daaromtrent. Hij was ook voorzitter van de subcommissie euthanasie die deel uitmaakte van het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek", zegt prof. Wim Distelmans die aan de VUB palliatieve geneeskunde doceert.

In 1995 schreef Van den Enden het baanbrekend boek 'Ons levenseinde humaniseren'. „Van den Enden zette op een heldere manier alle beslissingen over het levenseinde uiteen. Dat was op dat moment de beste publicatie, het onderwerp was toen helemaal niet vanzelfsprekend", zegt Distelmans.

„Heel sterk heeft hij gepleit voor persoonlijke autonomie en alles wat ermee verband hield. Hij was absoluut niet tegen palliatieve zorg, zoals tegenstanders beweerden, maar hij stelde wel dat iedereen het recht heeft op alle mogelijke informatie zodat hij zelf kan kiezen."

Daarnaast publiceerde prof. Van den Enden ook bijdragen over andere thema's, zoals vrijheid. „Hij behoorde tot de school van Etienne Vermeersch en heeft een huidige generatie moraalfilosofen opgeleid, zoals Koen Raes en Johan Braeckman. Het bio-ethisch denken heeft hij mee helpen vormgeven", aldus nog prof. Distelmans.

Ook bij de oprichting van het forum LEIF-artsen en bij vzw De Maakbare Mens speelde prof. Hugo Van den Enden een belangrijke rol. Verder was hij onderlegd in sociale psychologie. Tot zijn interesses behoorden ook Albert Camus, Goethe en Wagner. Kunst passioneerde hem, zo gaf hij graag gidsbeurten in verschillende Europese musea. ■

Palliatieve sedatie en een mogelijk wettelijke regeling: terug naar af … ?

België is één van de weinige landen waar patiëntenrechten, palliatieve zorg en euthanasie in een wettelijk kader zijn vastgelegd. In 2002 werden hierover drie wetten gestemd. Sindsdien dringen veel actoren aan op een kritische evaluatie en op een open debat tussen alle betrokken partijen. Dat debat moet gaan tussen voor- en tegenstanders maar met het doel om de wet bij te sturen en om aanpassingen toe te voegen.

Denken we maar aan de problematiek bij psychisch lijden. De Belgische vereniging van psychiaters werkt aan een visietekst hierover. Denken we ook aan diegenen die zeggen dat ze hun leven als voltooid beschouwen. Ook euthanasie bij demente personen houdt veel mensen bezig. RWS blijft zich inzetten om de wet hierover aan te passen. In dit verband spreken we niet over dementerende personen maar wel over volledig demente mensen die niet meer praten, amper eten of drinken en in een foetushouding wachten op het einde. Veel burgers vragen om voor zulke situaties een voorafgaande wilsverklaring te kunnen opstellen en ondertekenen die eveneens bindend is.

Over al deze punten moet de discussie gaan en niet over een wettelijke regeling voor palliatieve sedatie waarin begrepen het invoeren van een procedure en een registratie. De reden van dit zogenaamde voorstel is simpel. We weten allen dat de palliatieve sedatie door sommige artsen als pasmunt werd gebruikt. Met het verloop van de jaren is het aantal artsen die er gebruik van maakten afgenomen. Beweren dat palliatieve sedatie vandaag alleen door artsen beslist wordt is een onjuiste stelling. Veel artsen nemen de beslissing om over te gaan naar sedatie samen met de patiënt, het team en de familie. Mevrouw De Block doet nu alsof dit niet gebeurt.

Wie adviseert haar daarover? Merkt de federale evaluatiecommissie de laatste jaren een terugval in de registraties en aangiften van euthanasie? Is dit misschien de reden dat de voorzitter van diezelfde commissie zich nu focust op de palliatieve sedatie?

Waar is dan de relatie arts-patiënt, de wet op de rechten van de patiënt, de therapeutische vrijheid? Zal het toedienen van zware pijnmedicatie nu ook in een wet gegoten worden? Kunnen en mogen we in de toekomst nog beslissen over een therapie zonder opgelegde regelgeving?

Laat ons niet overdrijven en oppassen om nu meteen alles in een wettelijk kader te gieten. Voor we het goed en wel beseffen bevinden we ons terug in dezelfde situatie als voor 2002! Leve de grijze zone, leve de politiek van de lege doos! ■

Marc Van Hoey
Voorzitter RWS

Theatervoorstelling: Euthanasie met Barbara en Stefanie.

RWS ging kijken.

Gent, 19 september. Het Arcatheater is uitverkocht voor de toneelvoorstelling 'Euthanasie met Barbara en Stefanie', een creatief en kunstzinnig totaalspektakel: poëtisch, kleurrijk, met live saxofoon- en fujaramuziek, zang en dans, wordt de toeschouwer meegenomen in de imaginaire wereld van hoe de dood er kan uitzien op het podium.

Vier jaar geleden zijn Barbara en Stefanie getuige van een euthanasie in hun heel nabije familie. Toen zijn ze beginnen denken over deze kwestie. De afgelopen twee jaar keerden ze het thema euthanasie zorgvuldig binnenstebuiten, aan de hand van gesprekken en ontmoetingen met experts, dichters, kinderen, bejaarden, theatermakers en muzikanten.
Er zijn twee hoofdpersonages: de oude man die fysiek lijdt en het jonge meisje Mimi Schmidt dat psychisch lijdt. Beiden hebben last van vogels.

Het stuk bevat knappe momenten of beelden: het lichtgevende hart van de oude man, de pikkende vogels en het lied van de euthanaseurs. De symboliek was bij momenten echter nogal moeilijk te ontdekken. Allicht ging het om wanhopige dromen, waanvoorstellingen, eindeloze zoektochten die leidden tot het moment van stilstaan, wat de dood tenslotte is.

Sommige scènes duurden wel lang. De draaiende figuren (derwisj) op het einde bijvoorbeeld.

"De aardmolm heeft ongelijk als zij zegt dat ge kunt leren leven met vogels
ge kunt niet leren leven met vogels
met mussen met merels en mezen
met constante zwartkopzangers in mijn gedachten en een geelgors in mijn bed."

Na de voorstelling gingen dr. **Lieve Thienpont** en **Amy De Schutter** in gesprek met mekaar en het publiek.
Dr. Lieve Thienpont is psychiater en werkt al sinds de euthanasiewet van 2002 met mensen die eraan denken uit het leven te stappen. Ze is ook auteur van "Libera Me, over euthanasie en psychisch lijden" (2015) en deed de redactie van "De pijn van anders zijn" (2011, 2017). Ze is voorzitter van vzw Vonkel, een huis waar iedereen welkom is en dat een onbevooroordeeld luisterend oor biedt voor mensen met vragen rond sterven, dood, rouw, zelfdodingsgedachten…
Amy De Schutter is auteur van "Hoe men van een klaproos een monster maakt" (2016), een getuigenis over psychisch lijden en euthanasie.

Hierna volgt een samenvatting van dit debat.

Vooreerst schetst Amy, nu eenendertig jaar, in het kort hoe zij tot een euthanasievraag gekomen is. Op veertienjarige leeftijd is zij in de volwassenenpsychiatrie terechtgekomen tot haar negentien. Aan deze periode heeft zij een aantal trauma's overgehouden waar zij tot op de dag van vandaag nog mee worstelt. Uiteindelijk is ze uit de psychiatrie geraakt, maar het verleden blijft haar achtervolgen en na meer dan tien zelfmoordpogingen, suïcidale gedachten, nachtmerries... kon zij niet meer verder en heeft de huisarts voorgesteld een euthanasievraag in te dienen. Na een maand bedenktijd heeft zij de procedure gestart.

Niettegenstaande alles wat haar overkomen is, is Amy altijd heel actief gebleven, want na het verblijf in de psychiatrie heeft ze haar middelbare studies afgemaakt en daarna zelfs een universitair diploma behaald. Toch bleef het verleden haar altijd achtervolgen en was het heel moeilijk een job te vinden die bij haar paste.

LIEVE: We zien heel vaak dat de mogelijkheid bieden tot euthanasie, alleen maar de mogelijkheid, soms al een heel andere manier van denken en van voelen teweegbrengt. (Richt zich tot Amy): Op het moment dat je wist dat je kon geholpen worden met euthanasie ben je gestopt met nadenken over suïcide.

AMY: In mijn gedachten over suïcide ging ik als wetenschapper heel ver, door bijvoorbeeld publicaties te bekijken en interacties met andere medicatie te bestuderen.
Met een dokter kan je maar tot op een bepaald punt praten over zelfdoding, want vanaf een zeker punt zijn artsen verplicht van bepaalde instanties in te roepen. Dus eigenlijk kan je niet echt onvoorwaardelijk spreken over wat er in je omgaat.
Gedurende de euthanasieprocedure kon dat wel, terwijl dat bij de psychologische hulpverlening niet kon.
Toen de documenten voor de euthanasie eindelijk in orde waren, was dat een gevoel van opluchting, nu hoefde ik zelf niet meer op zoek naar allerlei middelen om een einde aan mijn leven te maken.

LIEVE: Ruimte bieden om erover te kunnen praten, is heel belangrijk, want deze mensen zijn al jaren met de dood bezig, voor hen is het geen taboe meer.
We werken wel heel hard aan alternatieven, om te zien of er toch nog mogelijkheden zijn, maar het is heel belangrijk dat we ons realiseren dat we maar naar alternatieven kunnen kijken op het moment dat de geruststelling er is. In België hebben we ongeveer zes à zeven suïcides per dag waarvan negentig percent omwille van psychisch lijden. Mensen hebben schrik van suïcide, het is iets vreselijks afschrikwekkend.

AMY: Inderdaad. Het gevoel dat je hebt als je wakker wordt, maar vooral tegenover je omgeving die je heel veel pijn hebt gedaan. Om dat jezelf dan te vergeven, is weer een extra probleem erbij. Ik ben blij dat ik daar nu niet meer hoef over na te denken en daar geen schrik meer moet van hebben. Ook alles wat eraan voorafgaat. Je voelt je als een dief die er in het midden van de nacht probeert vandoor te gaan. Ik ben blij dat dat nu niet meer hoeft.

LIEVE: Wij doen er ook alles aan om de familie, bekenden, vrienden etc.. daarbij te betrekken. Soms is dat ook heel moeilijk, want bij veel van die geschiedenissen zijn er breuken met de familie, moeilijkheden, die we toch proberen te overbruggen, wat niet altijd mogelijk is. En als er dan toch geen andere oplossing is, sereen afscheid nemen en dat afscheid is bijna altijd heel sereen. Er worden nog heel mooie dingen gezegd en gedaan. Dat is totaal niet vergelijkbaar met een suïcide die we koste wat het kost proberen te vermijden.

Het is ook heel belangrijk om zich te realiseren dat het lijden niet alleen bestaat uit het ziek zijn op zich (de depressies, angststoornissen, autisme...), maar dat naarmate dat blijft duren, met vallen en opstaan, daar altijd maar lijden bijkomt, in de zin dat het leven eigenlijk een ruïne wordt, zoals Amy schetst. Ze heeft niet kunnen studeren tijdens haar ziek zijn, maar door haar wilskracht achteraf nog studies kunnen doen. Maar voor veel mensen lukt dat niet meer. Ze missen de kans om te studeren, ook vaak om te gaan werken. Ze verliezen hun werk met alle economische gevolgen, verliezen vrienden, er is het onbegrip vanuit de omgeving dat ontzettend groot is, het gevoel dat je maar weinig identiteit hebt in de maatschappij. Dit zijn allemaal facetten die dat lijden mee bepalen en dat is veel ruimer dan het ziek zijn of een problematiek hebben op zich.
Daarrond hebben wij onderzoek gedaan en de resultaten daarvan komen binnenkort in een paper uit.

Een vraag die veel mensen zich zullen stellen is: "En wat nu, Amy?"

Amy (na enig nadenken): Wat mij nu vooral bezighoudt, is blijven vechten voor twee dingen: blijven bewegen en eten. Ik leef dag per dag.

LIEVE: De grote schrik van vele collega's is dat als euthanasie eenmaal mogelijk wordt voor mensen met psychisch lijden, de deur dan openstaat voor iedereen. Dat het een slippery slope wordt, maar dat is absoluut niet zo.
Mensen willen op de eerste plaats leven en als je een situatie kunt creëren waarin mensen gerust kunnen zijn- precies zoals bij kanker of een andere aandoening- dat als het niet meer lukt, zij rustig kunnen overlijden, dan merk je dat als je ook maar iets aanbiedt, mensen dat meestal grijpen.

AMY: Ik kan dat beamen en ik denk dat het voor veel lotgenoten zo is. Wij willen absoluut leven, maar niet zoals het nu is.

als
alle wegen zijn bewandeld
het laatste refrein
van het lied is gemaakt
geen zijsporen of woorden
meer voorhanden
laatste levenskracht gestaakt
zou men geen gevecht meer
hoeven leveren
er is nog één verlossing
die "het afscheid"
menswaardig maakt.

-www.dichters.nl-

Bovenvermeld gedicht is ook opgenomen in " Hoe men van een klaproos een monster maakt" door Amy De Schutter (Witsand Uitgevers)

Deze theatervoorstelling was een organisatie van De Maakbare Mens en vzw Vonkel. Met steun van stad Gent. ■

Mireille Fourneau
Redactieraad RWS

Activiteiten RWS

14 oktober 2017

Symposium Brugge, Hodgkin en non-Hodgkinlymfomen. LVV vzw

verslag Marc Van Hoey

Op 14 oktober waren Ludo, Elka en Marc aanwezig in het AZ Sint-Jan Brugge. Ruim een honderdtal aanwezigen bezochten dit symposium waar vooral lotgenoten en familie elkaar ontmoetten. Onze infostand kende weinig belangstelling, maar toch is aanwezigheid van belang. Misschien is de interesse hoger als ook tegelijk de mogelijkheid bestaat dat RWS een lezing geeft over het nut van documenten.

17 oktober 2017

Intervisie medewerkers en bestuur

verslag Marc Van Hoey

Op dinsdag 17 oktober vond een intervisie plaats tussen vele medewerkers van RWS en een aantal bestuurders. Aan alle medewerkers werd gevraagd hun vragen en opmerkingen vooraf door te sturen opdat de bijeenkomst vlot zou verlopen.
Ruim 2,5 uur werd onder het genot van koffie en Portugese lekkernijen van gedachten gewisseld. Praktische vragen, problemen en oplossingen kwamen aan bod.
De bedoeling is om halfjaarlijks met de betrokkenen rond de tafel te zitten om praktisch en informatief met elkaar van gedachten te wisselen om zo een nog betere dienstverlening aan de leden van RWS te kunnen bieden.

8 november 2017

Een Europese ontmoeting!

verslag Elka Joris

Woensdag, 8 november 2017 was een 'strijddag' voor 'Waardig Sterven'! In het Europees parlement verzamelden 9 Europese landen om samen de situatie te bespreken van en ideeën uit te wisselen over het wel en wee van de al dan niet bestaande euthanasiewetgeving in eigen land.

Duitsland, Frankrijk, Spanje (!), Italië, Portugal, Polen, Zwitserland, Nederland en België vertelden over hun negatieve en / of positieve situatie ter zake.

Deze bijeenkomst kaderde in het overkoepelende RtDE (Right to Die Europe) en werd georganiseerd door de Catalaanse (!) vertegenwoordigster, Estefania Torres in het EuroParlement. Puur toeval en niets te maken met de actualiteit!

Doelstelling: op het einde van de dag een 'Presentatie van het Manifest over de discriminatie voor het Recht op een Vrijwillige Dood tussen de landen van de Europese Unie'. Er waren uiteraard tolken voorzien om de taalbarrières te doorbreken!

In de voormiddag kwamen vooral de landen aan bod waar van een 'Recht op waardig sterven' nog geen sprake is. Opvallend: in élk van die landen was de vraag van de bevolking naar zulke wetgeving duidelijk aan te tonen.

Enkele uitspraken:

Duitsland: Christian Arnold
"We hebben een kerkgedomineerde democratie"!

Frankrijk: Jean-Luc Romero
Artsen erkennen het probleem. 0,2 % werd in stilte geholpen en dat zijn op de totale bevolking toch duizenden Fransen. 77% sterft thuis alleen zonder hulp.
Bij de laatste verkiezingen was er weinig interesse van de politiek voor een euthanasiewet, wel voor 'weigeringen' van behandeling. Vooral werd het accent gelegd op palliatieve sedatie!
Er is hoop: nieuwe jongere parlementairen vormden een groep over alle partijen heen om over het thema te praten.
Door Nathalie Debernardi werd een petitie gelanceerd die nu al 220.000 handtekeningen bevat.

Italië: Guilia Simi
Rome dicteert en is volledig tegen euthanasie

Spanje: Isabel Alonso
Vermeldt veel clandestiene gevallen. Euthanasietoepassing gebeurt clandestien en thuis want uitvoerders lopen gevaar op juridische vervolging.
De vereniging komt veel naar buiten en probeert de pers in te zetten, bijvoorbeeld via films als 'Mar adentro'!
Er is weinig vraag vanwege parlementairen: de laatste op 21 maart 2017.
In Catalonië op 25 juli 2017.

Portugal: Gilberto Couto
In 2015 werd de vereniging gesticht. Probleem: je moet een adres hebben!

▶ Er werden 2 gevallen voorgelegd aan de parlementairen. Die mochten vrij stemmen. Euthanasie kon als 'uitzondering' ??

Polen: Nina Sankari
'Ons leven behoort ons toe / ook de dood' stelt zij
55% voorstander van euthanasie
Maar ons land is één en al een klerikale situatie
Wél oproepen door celebrities bvb Krystof Krauze.
Tóch 100.000 gevallen 'clandestien'
In mei 2017 is de vereniging opgericht
Conclusie: we vechten tegen veel hypocrisie.

Catalonië: A. Cantano, Responsable de Sanidad Podemos
"Mourir bien" is goede term en is GEEN zaak van religie!

En tóch was het ontmoedigend om de reacties van de respectievelijke regeringen te aanhoren. Een lunch in het zelfbedieningrestaurant zorgde ervoor dat we al die negatieve uiteenzettingen even konden verteren en laten bezinken!

Tijd om realisaties en ideeën naar voor te schuiven vanuit
- België: Jacintha De Roeck over ontstaan en inhoud van onze wet,
- Nederland: Ayke Smook over RtDE en RtDWorld
- Zwitserland: Erika Preisig: euthanasie is verboden, wél medicatie aanreiken maar de patiënt doet het zelf!
- Philip Nitschke: over de mogelijkheid van moderne techniek ter zake
- José Manuel Pueza (Portugal) over tegenstanders en obstakels zoals:
    - absolutisme van godsdiensten (soms extreem-fanatiek)
    - 'normaal' publiek praat niet graag over dood = TABOE
    - technische problemen om de wet op te stellen

Naar deze ideeën en voorstellen werd zeer aandachtig geluisterd.

Jammer dat RWS niet vernoemd werd.

Daarna konden de toehoorders in debat gaan met mekaar en vragen stellen aan de vertegenwoordigers met als o.a. conclusie: geen 'Europese' euthanasie-wet want verschillen zijn land per land nog té groot.

Tenslotte stelde Estefania Torres het Manifest voor dat zal gepresenteerd worden aan de EU!

17 november 2017

Congres vroege palliatieve zorg bij mensen met kanker en COPD

verslag Mireille Fourneau

END-OF-LIFE CARE RESEARCH GROUP
UNIVERSITEIT GENT VUB

Op vrijdag 17 november 2017 organiseerde INTEGRATE een congres in Het Pand te Gent over integratie van vroege palliatieve zorg bij mensen met kanker en COPD in het ziekenhuis en thuis. Opzet: hulpverleners, beleidsmakers en onderzoekers informeren over de implementatie en het effect van vroegtijdige palliatieve zorg. Er werden onderzoeksresultaten gepresenteerd en ervaringen van patiënten, hulpverleners en onderzoekers die betrokken waren bij deze innovatieve zorgtrajecten gedeeld.

Prof. dr. Luc Deliens (VUB/UGent) en mede-coördinator van INTEGRATE sprak het welkomstwoord uit, waarna de decaan van de faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen, prof. dr. Piet Hoebeke (UGent) het congres opende.

Daarna volgde een voorstelling van het INTEGRATE project en het belang van palliatieve zorg door prof. dr. Koen Pardon (VUB/UHasselt).

Verschillende onderzoeken werden gepresenteerd alsmede ervaringen van hulpverleners bij tijdige integratie van palliatieve zorg bij mensen met kanker in het ziekenhuis, in de thuissetting en bij mensen met COPD in de thuissetting.

Tenslotte volgde een paneldiscussie: Hoe breng je tijdige palliatieve zorg aan bij patiënten? Reflecties van het onderzoek en de klinische praktijk.
Het slotwoord werd uitgesproken door prof. dr. Simon Van Belle (UGent).
Uit alle voorgestelde onderzoeken, studies en getuigenissen van patiënten kwam als algemene conclusie naar voren dat het tijdig aanbieden van palliatieve zorg voor een consistente verbetering in de kwaliteit van het leven zorgde.

Een heikel punt blijft de financiering. Daarvoor moet onderhandeld worden met de overheid. Er werd ook op gewezen dat palliatieve zorg ondermaats aanwezig is in het onderricht van artsen.

Er was een stand van RWS en dr. Marc Van Hoey nam deel aan het congres.

Patiëntenrechten

Regelmatig starten organisaties die "Eerste hulp" promoten allerlei campagnes. Wat mij daarbij opvalt is dat zij geen melding maken van de mogelijkheid dat er steeds meer mensen zijn die specifieke medische tussenkomsten weigeren. Ook in hun opleidingen komt dit aspect niet voor. Meer bepaald gaat het dan meestal over het weigeren van "reanimatie" (hartmassage). Steeds meer mensen hebben een armbandje, halsketting of kaartje waarop deze wens uitdrukkelijk vermeld is (tatoeëring komt ook voor, soms is enkel een DNR code vermeld[1]). Het kan ook dat er dan nog een internetlink vermeld is naar hun persoonlijk dossier of vermelding van de gegevens van hun wettelijke "vertegenwoordigers", soms via een QR code.

Als oud Rode Kruis Helper ben ik uiteraard voorstander van "eerste hulp" en heb ik alle respect voor al wie zich daarvoor inzet. Eerste hulp is helemaal niet beperkt tot reanimatie en dekt nog heel wat andere domeinen. Dit mag echter niet beletten dat uit respect voor het slachtoffer men om te beginnen diens rechten als patiënt mag respecteren.

We weten dat de "patiëntenrechten" enkel bindend zijn voor beroepshulpverleners. Maar het is niet redelijk of logisch dat mensen die bereid zijn eerste hulp te verlenen, en daar dikwijls een grote inzet voor leveren, in hun opleiding zelfs niet de informatie krijgen dat deze patiëntenrechten bestaan. Dan kan men er ook moeilijk rekening mee houden.

Ook de eerste hulp verlener kan zich op de patiëntenrechten baseren om over de aard van zijn tussenkomst te beslissen en die te motiveren, ook tegenover derden, waar hij ook zo nodig als verdediger van die patiëntenrechten kan optreden ten behoeve van het slachtoffer.

Een uittreksel uit de patiëntenrechten kan deze verduidelijken[2]:

4. Vrij toestemmen in een tussenkomst, met voorafgaande informatie
   Vooraleer een behandeling wordt opgestart, dient de beroepsbeoefenaar daartoe de vrije en geïnformeerde toestemming van de patiënt te verkrijgen.

…

In een spoedgeval, wanneer het onmogelijk is de wil van de patiënt of van zijn vertegenwoordiger te achterhalen (bijvoorbeeld een bewusteloze persoon in een spoeddienst), voert de beroepsbeoefenaar alle noodzakelijke tussenkomsten uit en vermeldt dit in het patiëntendossier.

…

De beroepsbeoefenaar respecteert deze weigering zolang de patiënt die niet herroepen heeft.

...

Het is dan ook nuttig om , zeker bij de "eerste hulp organisaties" zoals het Rode Kruis, op sociale media te reageren om de patientenrechten te verdedigen.

Wie onderweg al eens mensen tegenkomt die sponsoring en leden trachten te werven kan laten weten dat eerbiediging van patiëntenrechten, ook bij eerste hulp, een essentiële vorm van respect is voor het slachtoffer. Ook tussenkomen op sociale media kan gunstige respons geven. Bij een van mijn tussenkomsten (facebook groep Rode Kruis Vlaanderen) gaf een moderator toch aan mijn opmerking ter sprake te willen brengen op een van hun vergaderingen.

Wie stickers koopt als steun kan ook een kaartje teruggeven. De meeste van deze vrijwilligers zijn aanwezig op vergaderingen en zijn ook betrokken in andere activiteiten van hun organisatie.

Paul Nollen
Emmalei 40
Brasschaat 2930

PATIENTENRECHTEN

Wij vragen aan de verleners van Eerste Hulp om respect te tonen voor de wensen van de slachtoffers die zij proberen te helpen.

NIET reanimeren is een patiëntenrecht

Ook andere behandelingen kunnen in het algemeen of expliciet geweigerd worden.

Mensen die dit wensen hebben veelal een kaartje bij waarop dit vermeld is, of een armbandje of halsketting.

BEDANKT om ons te willen helpen

[1] *http://seniorcarecorner.com/dnr-codes-levels-of-care*

[2] *https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fps-health_theme_file/patientenrechten_folder_nl_internet_0.pdf*

Woordzoeker

W	W	R	S	O	B	O	M	O	L
N	I	E	S	E	I	O	Y	S	N
D	N	N	B	S	B	S	R	E	S
O	D	R	T	L	B	S	G	S	T
K	O	U	D	E	E	E	O	E	A
I	M	D	E	E	R	F	R	B	A
O	O	R	A	S	E	P	R	T	H
O	S	J	K	L	N	R	R	I	C
D	M	I	S	T	G	A	E	E	S
N	R	O	O	H	K	E	E	E	T

Zoek de hiernavolgende woorden en doorstreep ze:

WINTERPRET – BIBBEREN – MOL – IJSBEER – MIST – RIJM – MUTS - REE – EEKHOORN - BOS - NIES – PRET – OS – DOOI – FRIS - BOSBES – SCHAATS – MOS – GLAD – AR – REGEN – SKI – SLEE – KOUDE - WIND

Zet de overblijvende letters op een rijtje en u vindt het verborgen woord:

.....

Ontdek de oplossing elders in dit blad!

IK WORD LID VAN RWS

VOLLEDIG INGEVULD EN ONDERTEKEND STUREN NAAR: RWS, ITALIELEI 153, 2000 ANTWERPEN

Ik wens deel uit te maken van ***Recht op Waardig Sterven vzw*** en stort op bankrekening: ***BE19 3200 2641 7012*** van RWS **€ 20** (per persoon), **€ 40** (2 personen op hetzelfde adres) **€ 50** (vanaf 3 personen op hetzelfde adres) en vermeld op de overschrijving duidelijk 'Nieuw lid' + naam + jaartal

Naam 1 _____ Voornaam _____ Geslacht ____

Naam 2 _____ Voornaam _____ Geslacht ____

Straat / nr _____

Postcode _____ Woonplaats _____

Geboortedatum _____ Tel + E-mail _____

Handtekening + datum

OP OVERSCHRIJVING VERMELDEN:
'Nieuw lid' + naam + jaartal

Lezersbrief voor Knack en RWS

In het debat over 'Euthanasie voor levensmoeë bejaarden' in Knack nr 34, en ook in de dagbladen, weten experts en academici geen raad met de 'voltooiden': velen zijn immers geen 'medisch geval'.

Sommige sprekers stellen vragen, zoeken en suggereren, anderen willen absoluut niet 'de deur nog verder open zetten'.
Waar lees ik iets over de relatie patiënt-huisarts ?
Dààr hoort de beslissing thuis in eer en geweten, vertrouwen, overleg en zorg.

Maar. . . de wet van 2002 houdt arts en patiënt gevangen.

- de arts raakt er niet uit: "Ik weet niet of het hier volgens de wet wel kan."
- de patiënt moet slim, sterk, goed geïnformeerd zijn als de verplichte experts erbij komen.

Laat dan anderen, niet-medici, goed opgeleid en vertrouwd met de zorg, de begeleiding en toepassing op zich nemen.
Laat euthanasie buiten het strafrecht een patiëntenrecht worden.

Criteria, wetenschappelijke bewijzen, procedures,. . . zullen de verwarring en onrust niet wegnemen.
Of rest ons dan de wrange oplossing van E. Vermeersch : 'Trek je plan en doe zoals ik; Suicide is niet moeilijk.' ?

Lieve Vlaminckx
24 aug.2017

Jouw wil is wet.

Bepaal zélf de omstandigheden van uw levenseinde.

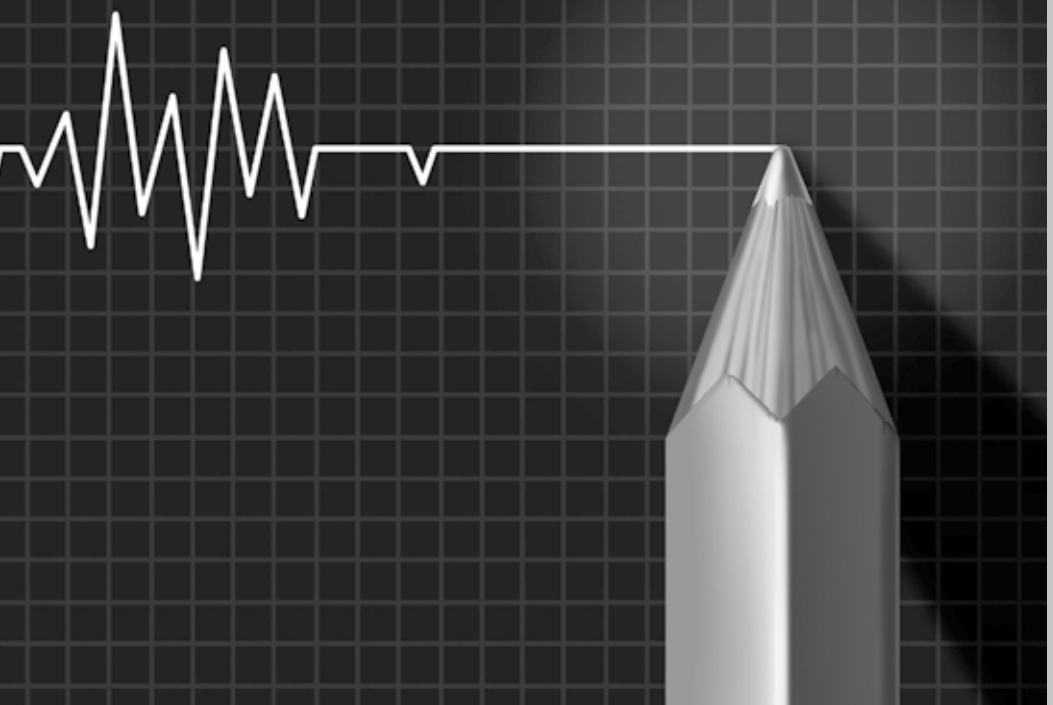

Laat uw levenstestament en wilsverklaring registreren door RWS en bepaal zélf de omstandigheden van uw levenseinde.

Doe het nu het nog kan.

RWS
Italiëlei 153
2000 Antwerpen
www.rws.be

RWS
RECHT OP WAARDIG STERVEN

AGENDA januari

23 januari 2018
Patiëntenrechten en beslissingen rond het levenseinde
Lezing dr. Marc Van Hoey – 13.00 u.
Locatie: LDC De Braambeier, Loppemsestraat 14a, 8210 Zedelgem

AGENDA februari

28 februari 2018
Patiëntenrechten, wet op euthanasie , palliatieve zorg en levenseindebeslissingen
Lezing dr. Marc Cosyns en Mevr. Fanny Favyts - 14.00 u.
Locatie: LDC 't Fazantenhof, Bosdreef 5C, 9080 Lochristi

AGENDA maart

13 maart 2018
Beslissingen rond het levenseinde
Lezing dr. Marc Van Hoey – 13.30 u.
Locatie: Dienstencentrum De Brem, Zwaantjeslei 87, 2170 Merksem

---

23 maart 2018
Patiëntenrechten
Lezing dhr. Marc Van Ryckeghem – 14.00 u.
Locatie: LDC ZIAC, Zwaanstraat 7, 9240 Zele

AGENDA september

24 september 2018
Beslissingen rond het levenseinde
Lezing mevr. Anne-Marie Claus – 14.00 u.
Locatie: vzw Seniorama, Vanden Tymplestraat 35, 3000 Leuven

Nieuwjaar

Nog wat onwennig

kleurt de morgen

de eerste dageraad

Stilte sluimert als

een ongekend gebed

tussen de golven

van het licht

Aarzelend bekleedt

het nieuwe jaar zich

met het wit van vrede

Jozef Vandromme

Een feest ?

Eén van mijn kleinkinderen
schonk me een boekje
met als titel
'Ouder worden is een feest.'

Ik heb het haar vergeven
Ze is nog zo jong.

Paul Van Camp

Zelfdoding in de pers

De laatste maanden was er in de pers heel wat te doen over mogelijke middelen, die in Nederland zouden ter beschikking staan om zelf uit het leven te kunnen stappen. Er werd zelfs een machine bedacht om jezelf te euthanaseren! Er was ook veel discussie of men mensen met psychisch lijden kon helpen door euthanasie toe te passen. Uiteraard kwamen daarop reacties van voor- en tegenstanders. Het 'zelfbeschikkingsrecht' was weer een tophit!

Een andere tophit: dementie en euthanasie
Een geval in Nederland waar een vrouw met dementie na een wéloverwogen vraag openlijk én respectvol euthanasie kreeg. Maar de nasleep was een droeve zaak voor de arts, die uit barmhartigheid handelde in de volle overtuiging dat hij aan alle voorwaarden voldeed.

Kortom: lectuur genoeg zowel in de kranten als op het web!

Daarom bezorgen we jullie hier een aantal links naar zulke artikels en reacties.
https://www.nvve.nl/actueel/nieuw/persoonlijk-drama-voor-de-arts-die-uit-barmhartigheid- handelde/

https://m.knack.be/nieuws/België/gaan-we -te-laks-om-met-euthanasie-bij-psychisch-lijden/article-longread-919161.html/

https://www.demorgen.be/buitenland/euthanasie-in-een-achtbaan-of-een-zelfmoordkist-nieuwste-snufjes-gepresenteerd-op-zelfmoordbeurs-bbb5f1ce/

Over de borsten van Koen Van Landuyt en de pil van Etienne Vermeersch.

Dr. Marc Cosyns UGent

Column 04/09/17

http://www.artsenkrant.com/actueel/over-de-borsten-van-koen-van-landuyt-en-de-pil-van-etienne-vermeersch/article-column-29043 .html

Er blijven nog wat te lezen artikels over nu de verlofperiode op zijn einde loopt. Artikels die ergernis opwekten en dus best een tijdje bleven liggen alvorens er een uitspraak over te doen.

Wat hebben de borsten van Koen Van Landuyt en de pil van Etienne Vermeersch met elkaar te maken?

Cupmaat

In het weekblad HUMO stelt men borsten voor als seksuele objecten. Sinds Desmond Morris weten we dat al langer. "Meisjes die gefrustreerd zijn over hun cupmaat kloppen tegenwoordig al sneller bij de plastisch chirurg aan, klopt dat?" vraagt de interviewer. Plastisch chirurg Koen Van Landuyt (UZ Gent en AZ Sint-Lucas) antwoordt: "Als iemand met weinig borstontwikkeling grotere borsten wil, dan komt die klacht vaak al op relatief jonge leeftijd. Mijn oude baas, professor Matton, zou vroeger nooit een borstvergroting hebben uitgevoerd bij meisjes jonger dan 18 of zelfs 21. De borsten moesten volledig volgroeid zijn, vond hij. Ik heb daar een ander idee over: tegen die tijd is het kwaad soms al geschied. De puberteit is sowieso al een moeilijke fase. Als er dan nog eens te kleine borsten bijkomen... Ik zie zelfs dat ouders in zo'n geval met hun dochter meekomen." [1]

Zo een uitspraak maakt me kwaad. De volmaakte vrouw naar de criteria van de man, die (te) kleine borsten als een kwaad beschouwt. Heeft de maatschappij geïnvesteerd in 13 jaar opleiding voor zo'n arts? Zulke ingrepen gebeuren alleen maar in zijn AZ Sint-Lucas waar hij niet geconventioneerd is en het meisje of haar ouder(s) er zelf voor betalen.

Sinds 2014 is het een patiëntenrecht moet ik wel toegeven. In artikel 2, 2°, van de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt werd 'om het uiterlijk van een patiënt om voornamelijk esthetische redenen te veranderen' tussengevoegd (wet van 2014-04-10/23, art. 177, 002).[2]

Levensmoeheid

Etienne Vermeersch verwijst naar deze tussenvoeging in een interview over levensmoeheid in De Morgen. De vraag is of een persoon daarbij ook de legale hulp van een arts moet kunnen inroepen.

"Waarom niet? De Belgische wet aanvaardt de suïcide en iedereen heeft volgens diezelfde Belgische wet ook recht op euthanasie. Ik lees nu her en der dat dat niet zo zou zijn. Fout. Een vrouw heeft toch ook recht op een esthetische ingreep? Alleen is een arts niet verplicht om die ook uit te voeren. Dat is net hetzelfde voor euthanasie. [3]

Ook deze uitspraak maakt me kwaad. Vermeersch pretendeert al jaren dat euthanasie geen patiëntenrecht is/mag zijn, maar hulp bij levensmoeheid zou het wel moeten zijn. Herman Nys weerlegt dit haarscherp in Knack: "Het recht op leven is een mensenrecht en daardoor is elke staat verplicht om het leven te beschermen. Een euthanasiewet zoals de onze, met duidelijke zorgvuldigheidswaarborgen, is niet in strijd met dat recht. Maar dat zou anders liggen als de overheid hulp bij zelfdoding systematisch mogelijk maakt."[4]

Vermeersch zijn pil zou verkrijgbaar moeten zijn vanaf 90 jaar en na een jaar bedenktijd. Waarom hij die leeftijd optrekt van 70 (zoals hij vroeger bij de pil van Drion verdedigde) naar 90 is mij een raadsel. Heeft hij schrik dat men zoals in Engeland vanaf 85 jaar die interventies zal weigeren waardoor hij zich nu jong blijft voelen?

Het gebruik van het conserveringsmiddel dat de Coöperatie Laatste Wil 'ontdekt' heeft en voorstelt als veilig, zeker, humaan en waardig, voldoet niet aan zijn criteria. Die coöperatie wil het middel verstrekken aan iedereen die erom vraagt, zonder toetsing, na 6 maanden lidmaatschap.[5]

Stel dat een meisje van 14 vindt dat haar vergrote borstobjecten toch nog te weinig lust opwekken en daardoor het leven niet meer ziet zitten, moet zij dan zo'n pil kunnen krijgen?

De pil van Vermeersch kan niet, maar ook het conserveringsmiddel niet. Dat middel kan je maar als volwassen burger krijgen, wettelijk vanaf 18. Dus ook niet op je 17 als het uit is met je lief, zoals collega Wim Distelmans als tegenargument gebruikt (een argument dat ook werd gebruikt in aanloop naar de euthanasiewet)[6].

Dat meisje kan wel een extra esthetische ingreep ondergaan. (Zes keer is het record tot op heden, met de dood als gevolg. Niet bij Van Landuyt voorlopig, wel bij Duitse collega's in Hamburg. [7])

En mocht de grootte die ze wil medisch niet verder mogelijk zijn, mochten haar borsten pijn doen door de vele ingrepen dan kan ze euthanasie vragen wegens ongeneeslijk en ondraaglijk fysiek lijden onder de 18 jaar.

Hoor ik je denken: 'waar gaan we naartoe' - of word je ook kwaad?

Referenties:

[1]www.humo.be/humo-archief/380767/borsten-alles-wat-u-altijd-wilde-weten-maar-nooit-durfde-te-vragen

[2] Wet tot regeling van de vereiste kwalificaties om ingrepen van niet-heelkundige esthetische geneeskunde en esthetische heelkunde uit te voeren [en tot regeling van de reclame en informatie betreffende die ingrepen]

[3] www.demorgen.be/plus/-euthanasie-bij-levensmoeheid-komt-er-gegarandeerd-b-1503100213228/

[4] www.knack.be/nieuws/belgie/willen-we-bejaarden-helpen-met-zelfdoding/article-longread-890927.html

[5] www.levenseindecounseling.com/nieuws-blog/het-conserveermiddel

[6] Zie voetnoot 4

[7] www.standaard.be/cnt/dmf20110121_021

Bij RWS

Levenstestament

Wilsverklaring inzake euthanasie

Het levenseinde
Vragen en antwoorden omtrent de wettelijke bepalingen in België

De levende dode
Jef Hermans
€ 18
per overschrijving op rek.nr. BE19 3200 2641 7012 van RWS
of cash tijdens permanenties
info@rws.be – 03 272 51 63

In de boekhandel of op internet

Franky Bussche & Wim Distelmans
Een goede dood – 2002-2012 tien jaar 'controversiële' euthanasiewet
ASPnEditions - ISBN 9789054879909

Marc Cosyns & Julien Vandevelde
Bevroren beeld. Zorg voor de laatste levensfase
Uitgeverij Vrijdag 2009
ISBN 9789460010491

Johanna Vlaminck & Marc Cosyns
Zoals ik het wil. Gesprekken over euthanasie
Roularta Books 2004

Pol Goossen
Koningswens
Uitgeverij Witsand Uitgevers
ISBN 9789490382742

Als het zover is (verhalen van euthanasie)
door het supportteam van het ZNA Campus Middelheim
Uitgeverij EPO - ISBN 9064454043

Hugo Van den Enden
Ons levenseinde humaniseren. Over waardig sterven en euthanasie.
VUBPress 2004 - ISBN 9054873736

Marc Cosyns
Amelie Van Esbeen, de 93-jarige die nú wou sterven.
Uitgeverij UGA - ISBN 9789089771544

Marc Cosyns
Verhalen voor het sterven gaan (E-book)
Uitgeverij Vrijdag - ISBN 9789460012464

Lieve Thienpont
Libera me (over euthanasie en psychisch lijden)
Uitgeverij Witsand
ISBN 9789492011138

Marc Desmet
Euthanasie: Waarom niet?
Uitgeverij Lannoo - ISBN 9789401426664

Patrick Wyffels
De LElFarts
Uitgeverij Houtekiet - ISBN 9789089241283

Marc Cosyns
MORE eutopia later
Uitgeverij Vrijdag - ISBN 9789460015076

Els van Wijngaarden
Voltooid leven. Over leven en willen sterven
Uitgeverij: Atlas Contact 2016
ISBN 9789045033044

DVD te koop bij RWS

'End credits'
een film van Marc Cosyns en Alexander Decommere
€ 10

Marc Cosyns & Julien Vandevelde
Bevroren beeld. Zorg voor de laatste levensfase
(boek met dvd) € 10

Nuttige adressen

ADMD
Av. Eugène Plasky 144 Bte 3
1030 Schaerbeek
T 02 502 04 85
F 02 502 61 50
info@admd.be
www.admd.be

Vlaamse Alzheimer Liga
Gratis infolijn voor familieleden van dementerenden en jong-dementerenden
T 0800 15 225 *(Gratis)*
www.alzheimer.be

Stichting tegen Kanker
Leuvensesteenweg 479
1030 Brussel
Kankerfoon 0800 15 802 *(Gratis)*
www.kanker.be

Vlaamse Liga tegen Kanker (VLK)
Koningsstraat 217
1210 Brussel
Vlaamse kankertelefoon
T 078 15 01 51
e-kankerlijn@tegenkanker.be
(elektronische variant van de Vlaamse kankertelefoon)
www.vlk.be

HuizenvandeMens
Alle informatie en adressen over morele bijstand en vrijzinnige plechtigheden
Brand Whitlocklaan 87
1200 Sint-Lambrechts-Woluwe
T 02 735 81 92
www.deMens.nu
info@deMens.nu

Federatie Palliatieve Zorg Vlaanderen
Voor alle adressen en informatie over palliatieve zorg
J. Vander Vekenstraat 158
1780 Wemmel
T 02 456 82 00
www.palliatief.be

ALS-Liga
T 016 29 81 40
www.als-mnd.be

Humanitas
Psychologische begeleiding
T 0497 644 003

Multiple Sclerose Liga
Voor psycho-sociale begeleiding van MS-patiënten en hun familie
Boemerangstraat 4
3900 Overpelt
T 011 80 89 80
MS Infolijn 0800 93 352 *(Gratis)*
www.ms-vlaanderen.be

SENSOA
Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid en voor mensen met HIV
President Building, 5de verdieping
Franklin Rooseveltplaats 12
2060 Antwerpen
T 03 238 68 68
www.sensoa.be

Tele-Onthaal
Telefonische ondersteuning ivm persoonlijke zorgen en relatieproblemen
T 106 *(Gratis)*
www.tele-onthaal.be

Trefpunt Zelfhulp
Voor informatie en adressen van zelfhulpgroepen in Vlaanderen
E. Van Evenstraat 2c
3000 Leuven
T 016 23 65 07
www.zelfhulp.be

VONKEL vzw
Een luisterend huis
Zwijnaardesteenweg 26 A
9000 Gent
lievethienpont@yahoo.com
marc.cosyns@ugent.be

Voor Artsen en Zorgverleners:
LEIF (LevensEinde InformatieForum)
J. Vander Vekenstraat 158
1780 Wemmel
T 078 15 11 55
www.leif.be

Stichting LevenseindeCounseling (SLC)
info@levenseindecounseling.com
www.levenseindecounseling.com

De Einder
Postbus 9
5050 AA Goirle
Nederland
begeleiding@deeinder.nl
info@deeinder.nl

BUITENLAND
World Federation of Right to Die Societies
en andere, niet aangesloten verenigingen:
adressen via het secretariaat van ***RWS***

Permanentie te Antwerpen

Iedereen is welkom op onze permanenties! Onze vrijwillige medewerkers staan klaar om u te helpen!

Op de eerste verdieping (secretariaat) worden alle nieuwe gegevens onmiddellijk in de pc ingegeven. Hier bevinden zich ook de dossiers die tijdens de permanentie voortdurend geraadpleegd worden.

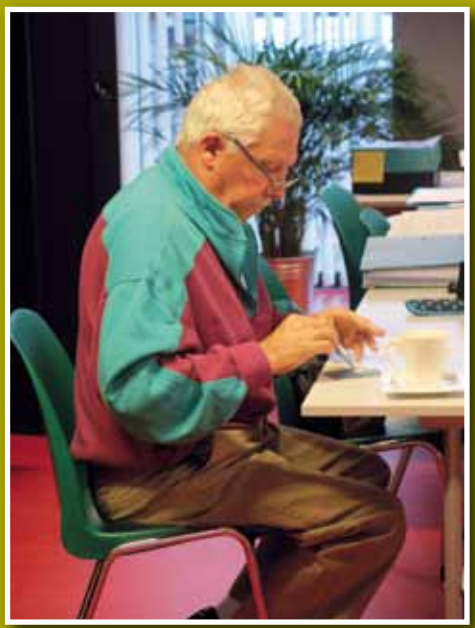

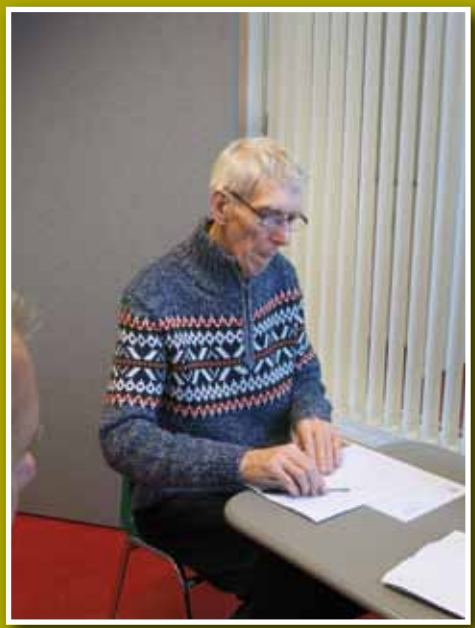

DE DOKTER HEEFT NIET ALTIJD GELIJK.

Je hele leven heb je alle beslissingen zélf genomen. Waarom zou je de belangrijke beslissing over je levenseinde dan aan een dokter overlaten?

Beslis zélf over je levenseinde en word vandaag nog lid van RWS.

Doe het voor het te laat is.

www.rws.be

RWS
RECHT OP WAARDIG STERVEN

Recht op Waardig Sterven vzw | Italiëlei 153 | 2000 Antwerpen | T 03 272 51 63 | info@rws.be